

ΑΝΩΤΑΤΟ ΔΙΚΑΣΤΗΡΙΟ ΚΥΠΡΟΥ

Αναφορά Αρ.4/2022

(i/justice)

27 Ιουνίου, 2023

ΛΙΑΤΣΟΣ, Π., ΣΤΑΜΑΤΙΟΥ, ΓΙΑΣΕΜΗΣ, ΟΙΚΟΝΟΜΟΥ, ΨΑΡΑ-
ΜΙΛΤΙΑΔΟΥ, ΜΑΛΑΧΤΟΣ, ΣΩΚΡΑΤΟΥΣ, ΔΗΜΗΤΡΙΑΔΟΥ-
ΑΝΔΡΕΟΥ, ΙΩΑΝΝΙΔΗΣ, ΣΑΝΤΗΣ, ΧΑΤΖΗΓΙΑΝΝΗ, Δ/ΣΤΕΣ.

ΠΡΟΕΔΡΟΣ ΤΗΣ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑΣ

Αιτητής,

και

ΒΟΥΛΗ ΤΩΝ ΑΝΤΙΠΡΟΣΩΠΩΝ

Καθ'ης η Αίτηση.

=====

Ελ.Συμεωνίδου, (κα), δικηγόρος της Δημοκρατίας, για Γενικό
Εισαγγελέα.

Α.Σ.Αγγελίδης, με Σ.Α.Αγγελίδη, για την Καθ'ης η Αίτηση.

=====

ΛΙΑΤΣΟΣ, Π.: Η ομόφωνη Γνωμάτευση του Δικαστηρίου
ετοιμάστηκε από τους Δικαστές Τ.Ψαρά-Μιλτιάδου και
Στ.Χατζηγιάννη και θα δοθεί από τη Δικαστή Τ.Ψαρά-Μιλτιάδου.

ΓΝΩΜΑΤΕΥΣΗ

ΨΑΡΑ-ΜΙΛΤΙΑΔΟΥ, Δ.: Με την παρούσα Αναφορά, ο Πρόεδρος της Δημοκρατίας (Αιτητής) ζητεί γνωμάτευση από το Ανώτατο Δικαστήριο κατά πόσο ο Νόμος με συνοπτικό τίτλο «*ο περί Ελέγχου της Ανάληψης Εργασίας στον Ιδιωτικό Τομέα από Πρώην Κρατικούς Αξιωματούχους και Δικαστές και Ορισμένους Πρώην Υπαλλήλους του Δημοσίου και του Ευρύτερου Δημόσιου Τομέα (Τροποποιητικός) Νόμος του 2022*», (ο υπό Αναφορά Νόμος) είναι αντίθετος και ασύμφωνος με τα *Άρθρα 61, 158.3 και 179 του Συντάγματος*, το *Άρθρο 19, παράγραφο 1, δεύτερο εδάφιο, της Συνθήκης της Ευρωπαϊκής Ένωσης (ΣΕΕ)*, του *Άρθρου 47 του Χάρτη των Θεμελιωδών Δικαιωμάτων της Ευρωπαϊκής Ένωσης (ο Χάρτης)* και με την Αρχή της Διάκρισης των Εξουσιών, η οποία απορρέει από το Σύνταγμα.

Με τον υπό Αναφορά Νόμο, σκοπεύεται κυρίως, η ένταξη των αφυπηρετησάντων Δικαστών, του Γενικού Εισαγγελέα και του

Βοηθού Γενικού Εισαγγελέα στις πρόνοιες του *περί Ελέγχου της Ανάληψης Εργασίας στον Ιδιωτικό Τομέα από πρώην Κρατικούς Αξιωματούχους και Ορισμένους Πρώην Υπαλλήλους του Δημοσίου και του Ευρύτερου Δημόσιου Τομέα Νόμου, Ν.114(1)/2007*, ώστε να υποχρεούνται να υποβάλλουν αίτηση στην Ειδική Επιτροπή για την πρόθεση τους να αναλάβουν οποιαδήποτε εργασία σε συγκεκριμένο εργοδότη στον ιδιωτικό τομέα εντός των δύο πρώτων ετών από την ημερομηνία της αφυπηρέτησης ή του τερματισμού της υπηρεσίας ή της θητείας τους.

Η πλευρά του Αιτητή ισχυρίζεται πως η συμπερίληψη των Δικαστών στο πεδίο εφαρμογής του Νόμου προσκρούει κυρίως στο **Άρθρο 158.3 του Συντάγματος**, το οποίο έχει ως εξής:

«Νόμος θέλει προβλέψει περί της αντιμισθίας και των άλλων όρων υπηρεσίας των δικαστών των κατά την πρώτην παράγραφον του παρόντος άρθρου ιδρυθησομένων δικαστηρίων. Η αντιμισθία και οι λοιποί όροι υπηρεσίας οιοδήποτε δικαστού δεν δύνανται να μεταβληθώσι δυσμενώς δι' αυτόν μετά τον διορισμόν αυτού».

Σύμφωνα με την εισήγηση, το ίδιο συμβαίνει και στην περίπτωση του Γενικού Εισαγγελέα και Βοηθού Γενικού Εισαγγελέα αφού υπηρετούν με βάση τους ίδιους όρους όπως οι Δικαστές του Ανωτάτου Δικαστηρίου, σύμφωνα με το **Άρθρο 112.4** του **Συντάγματος**.

Ομοίως γίνεται αναφορά για ασυμβατότητα στα λοιπά Άρθρα του Συντάγματος, τη Συνθήκη και το Χάρτη, όπως αναλύονται στο περίγραμμα της πλευράς του Γενικού Εισαγγελέα.

Πριν από οτιδήποτε άλλο θα πρέπει να μας απασχολήσουν δύο προδικαστικά θέματα που η πλευρά της Βουλής έχει προβάλει.

A. Η συμβουλή του Γενικού Εισαγγελέα προς τον Πρόεδρο για καταχώρηση της παρούσας Αναφοράς δεν έπρεπε να δοθεί αφού το συγκεκριμένο προσωπικό ενδιαφέρον του Γενικού Εισαγγελέα (εφόσον ο υπό Αναφορά Νόμος επηρεάζει «μελλοντικό ατομικό συμφέρον μετά τη συνταξιοδότηση του»), επέβαλλε σ'αυτόν να αυτοεξαιρεθεί και εν πάση περιπτώσει να εισηγηθεί στον Πρόεδρο

να αναζητήσει τελική γνώμη για το θέμα από άλλο δικηγόρο ή και ιδιώτη δικηγόρο.

B. Ο υπό Αναφορά Νόμος τίθεται προς κρίση ενώπιον Δικαστών με ίδιο συμφέρον.

Θα εξετάσουμε πρώτα την προδικαστική ένσταση B. Για τους λόγους που θα εξηγήσουμε δεν μας βρίσκει σύμφωνους η εισήγηση της πλευράς της Βουλής, ως προς το θέμα της εξαίρεσης μας.

Στη *Φυλακτού κ.ά. Δημοκρατίας (2013) 3 Α.Α.Δ. 565*, όπου ετέθη παρόμοια εισήγηση, λέχθησαν τα ακόλουθα:

«Επί του προκειμένου, έχουμε να παρατηρήσουμε τα ακόλουθα. Εμείς πρώτοι είχαμε επισημάνει ευθύς εξ αρχής τη δυσκολία στην οποία βρισκόμαστε ενόψει των πιο πάνω, να αποφασίσουμε ένα τέτοιο θέμα που, χωρίς αμφιβολία, θα είχε και επίδραση στα δικά μας συμφέροντα. Εντούτοις, παρατηρήσαμε και παρατηρούμε πως, δεδομένου ότι κανένα άλλο δικαστήριο δεν μπορεί να εκδικάσει τις υποθέσεις αυτές, ουδείς μπορούσε να στερήσει από οποιονδήποτε πολίτη της Δημοκρατίας το δικαίωμα πρόσβασης στα Δικαστήρια και από αυτή την αρχή δεν μπορούσαν, ασφαλώς, να εξαιρούνταν οι δικαστές. Όπως κάθε πολίτης, είχαν δικαίωμα να αμφισβητήσουν την εγκυρότητα των δυσμενών γι' αυτούς

αποφάσεων, ιδιαιτέρως ενόψει του θέματος που εγειρόταν και που αφορούσε ένα συνταγματικό ζήτημα τόσο σημαντικό, όσο η διασφάλιση και προστασία της ανεξαρτησίας της Δικαιοσύνης. Εμείς, δε, με τη σειρά μας έχουμε καθήκον να επιληφθούμε των υποθέσεων και να τις αποφασίσουμε, κάτω από οποιεσδήποτε συνθήκες.»

.....

Και παρακάτω στη σελίδα 573 αναφέρεται:

«Το Ανώτατο Δικαστήριο, ως θεματοφύλακας του Συντάγματος, έχει το καθήκον να ερμηνεύσει και να διαφυλάξει τις πρόνοιές του, με βάση καθαρά νομικές αρχές και μακριά από συναισθηματισμούς. Είναι με αυτό το πνεύμα που θα κρίνουμε την υπόθεση. Μπορεί να είναι δύσκολη και δυσάρεστη η θέση μας, αλλά δεν έχουμε επιλογή άλλη από του να καταλήξουμε σε απόφαση. Σημειώνουμε, εξ άλλου, ότι σε δύο περιπτώσεις στο παρελθόν (**Λαούτας**, πιο πάνω, και **Κρονίδης v. Δημοκρατίας (2009) 3 Α.Α.Δ. 669**) είχαμε να αποφασίσουμε θέματα που επηρέαζαν και τα δικά μας συμφέροντα και των επιληφθήκαμε καθηκόντως, καταλήγοντας, τελικά, σε απόρριψη των προσφυγών».

Στη **Nicholas v. Cyprus, 63246/10, 9.1.2018** στη **Σκέψη 63**

αναφέρθηκαν από το ΕΔΑΔ και τα εξής:

«63. It cannot be overlooked that Cyprus is a small country, with smaller firms and a smaller number of judges than larger jurisdictions; therefore, this situation is likely to arise more often (see, mutandis mutandis, Biagioli v. San Marino (dec.), no. 8162/13, § 80, 8 July 2014, and Micallef, cited above, § 102; compare Ramljak, cited above, § 39). The Court has observed in its case-law that complaints alleging bias should not be capable of paralysing a defendant State's legal system

and that in small jurisdictions, excessively strict standards in respect of such motions could unduly hamper the administration of justice (A.K. v. Liechtenstein, no. 38191/12, § 82, 9 July 2015)».

Ενώπιον της Πλήρους Ολομέλειας, όταν είχαν ορισθεί προς εκδίκαση οι εφέσεις επί των προσφυγών για τις μειώσεις των μισθών των δημοσίων υπαλλήλων, είχε τεθεί θέμα εξαίρεσης Δικαστών λόγω προσωπικού συμφέροντος, ως συζύγων δημοσίων υπαλλήλων και για άλλους συναφείς λόγους. Πρόκειται για τη **Δημοκρατία v. Αυγουστή κ.ά.**, (*Έφεση κατά Διοικητικού Δικαστηρίου*), 177/18 κ.ά. ημερ.16.7.2019, στην οποία το Ανώτατο Δικαστήριο συνοψίζοντας όλη τη σχετική νομολογία διατύπωσε με σαφήνεια τις συνταγματικές και νομικές αρχές που ακολουθούνται στα σύγχρονα δικαστικά συστήματα για θέματα εξαιρέσεων δικαστών. Σκόπιμο είναι να τις μεταφέρουμε:

«1. Οι συνθήκες υπό τις οποίες ένας Δικαστής οφείλει, κατά κανόνα, να εξαιρεθεί είναι όταν υπάρχει πραγματικός κίνδυνος μεροληψίας ή εύλογη υποψία μεροληψίας, εκ μέρους του, και αφορά κυρίως τις εξής περιπτώσεις: (α) όταν έχει άμεσον οικονομικό συμφέρον από την έκβαση της υπόθεσης, (β) όταν έχει στενή φιλία ή εχθρότητα με τους διαδίκους, και (γ) για άλλους λόγους που, υπό τις περιστάσεις της συγκεκριμένης υπόθεσης, επιβάλλουν την εξαίρεσή του (Δέστε: *Locabail (U.K.) Ltd v. Bayfield Properties Ltd*

(2000) Q.B. 451, *R. v. Gough (Robert)* (1993) A.C. 646 και *Αυτοκέφαλος Εκκλησία της Κύπρου v. Βουλής των Αντιπροσώπων (Αρ. 1)* (1990) 3 ΑΑΔ, 54).

2. Αυτοεξαίρεση Δικαστή για μη σοβαρό λόγο, ο οποίος δεν συνιστά έγκυρο λόγο εξαίρεσης, μπορεί να θεωρηθεί ως παράλειψη του Δικαστή να εκτελέσει το Δικαστικό του καθήκον και ως μη επιτρεπτή παρέμβαση των διαδίκων στην επιλογή του Δικαστή της υπόθεσης τους, κατά παράβαση του κανόνα για απρόσωπο τρόπο απονομής της δικαιοσύνης (Δέστε: *Re JRL ex-parte, CJL (1986), 161 CLR 342 (Α.Δ. Αυστραλίας)*). Η ανάγκη διασφάλισης της υποκειμενικής και αντικειμενικής αμεροληψίας του Δικαστηρίου θα πρέπει να συμβιβάζεται με την ανάγκη για ορθή λειτουργία του Δικαστικού Συστήματος (Δέστε: *Rooney v. Minister for Agriculture (2001) 2 I.R.L.M. 37 (Α.Δ. Ιρλανδίας)*).

Οι αρχές περί εξαίρεσης, πέραν της πάγιας νομολογιακής αποκρυστάλλωσής τους, έχουν ενσωματωθεί στον Οδηγό Δικαστικής Συμπεριφοράς που υιοθετήθηκε από το Ανώτατο Δικαστήριο (Αναθεωρημένη Έκδοση Μαΐου 2019).

3. Σε περιπτώσεις που δεν μπορεί να συγκροτηθεί άλλο νόμιμο Δικαστήριο για να εκδικάσει μίαν υπόθεση, είναι επιτρεπτό, δυνάμει του Δικαίου της Ανάγκης, να μετέχουν στη σύνθεση του Δικαστηρίου και Δικαστές που έχουν ακόμη και άμεσο οικονομικό συμφέρον στην έκβαση της υπόθεσης, κατά παρέκκλιση προς το γενικό κανόνα *Nemo iudex in causa sua* (Δέστε, μεταξύ άλλων: *The Judges v. A.G. of Saskatchewan (1937) 53 TLR, 464* και *Φυλακτού κ.α. v. Δημοκρατίας (2013) 3 ΑΑΔ, 565*).

Εφαρμόζοντας τις πιο πάνω αρχές, είναι σαφές ότι στην κρινόμενη περίπτωση, όπως και στην *Αυγουστή*, δεν μπορεί να συγκροτηθεί

άλλο Δικαστήριο εκτός από την Πλήρη Ολομέλεια του Ανωτάτου Δικαστηρίου για την εκδίκαση της παρούσας Αναφοράς. Συνεπώς, δεν τίθεται θέμα εξαίρεσης των Δικαστών, αφού δεν υφίσταται άλλο Δικαστήριο που θα μπορούσε να εκδικάσει την υπόθεση.

Παραμένει το θέμα του Γενικού Εισαγγελέα, όπως προβλήθηκε στην πιο πάνω προδικαστική ένσταση Α. Επίσης, δεν θα συμφωνήσουμε με τις επιμέρους εισηγήσεις του ευπαίδευτου συνηγόρου της Βουλής για αυτή την πτυχή.

Ο Γενικός Εισαγγελέας καθήκοντως είναι ο νομικός σύμβουλος του Κράτους. (Βλ. *Γενικός Εισαγγελέας της Δημοκρατίας ν. Βουλή των Αντιπροσώπων, Προσφυγή 4/21, 24.1.2022*). Αποτελεί λοιπόν σοβαρή πτυχή του καθήκοντος του να συμβουλεύει τον Πρόεδρο της Δημοκρατίας για πιθανή αντισυνταγματικότητα νόμου ώστε να καταχωρείται Αναφορά δυνάμει του **Άρθρου 140**. Συναφώς δεν νοείται υποχρέωση

διορισμού άλλου ή ιδιώτη δικηγόρου όπως την εκλαμβάνει και την αναλύει ο κ.Αγγελίδης. Κάτι τέτοιο, δεν θα ήταν συμβατό με το συνταγματικό καθήκον του Γενικού Εισαγγελέα να συμβουλεύει σχετικά τον Πρόεδρο στην καταχώρηση Αναφοράς, της οποίας τελικός κριτής είναι το Ανώτατο Δικαστήριο γνωμοδοτώντας είτε θετικά είτε αρνητικά σε σχέση με την εισήγηση του Γενικού Εισαγγελέα.

Σαφώς και διαφοροποιείται η υπόθεση *Γενικός Εισαγγελέας ν. Βοηθού Γενικού Εισαγγελέα, (2015)3 Α.Α.Δ. 236*, η οποία αφορούσε αίτημα προς το Ανώτατο Δικαστήριο, ως Συμβούλιο, για απόλυση του τότε Βοηθού Γενικού Εισαγγελέα λόγω ανάρμοστης συμπεριφοράς, με βάση το *Άρθρο 153.8 του Συντάγματος*. Στην εν λόγω υπόθεση, ο Γενικός Εισαγγελέας είχε δώσει μαρτυρία στις ποινικές υποθέσεις που είχαν ασκηθεί εναντίον του τότε Βοηθού Γενικού Εισαγγελέα και οι οποίες ήταν σχετικές με την αίτηση απόλυσης του. Για τους λόγους αυτούς είχε γίνει επιλογή διορισμού ιδιώτη δικηγόρου. Επίσης, υπάρχει ουσιώδης διαφοροποίηση με την υπόθεση *Πρόεδρος της*

Δημοκρατίας ν. Βουλής των Αντιπροσώπων, (2013) 3 Α.Α.Δ.

178 την οποία επικαλείται ο κ.Αγγελίδης. Η υπόθεση αυτή αφορούσε σε διαφορετική θέση μεταξύ του τότε Γενικού Εισαγγελέα και του Προέδρου της Δημοκρατίας ως προς το κατά πόσο υφίστατο ζήτημα αντισυνταγματικότητας του συγκεκριμένου υπό Αναφορά Νόμου, γεγονός το οποίο ώθησε τον Πρόεδρο της Δημοκρατίας να διορίσει ιδιώτη δικηγόρο για χειρισμό της Αναφοράς. Δεν έχει τεθεί τέτοιο θέμα στην παρούσα περίπτωση.

Για τους λόγους που έχουμε εξηγήσει οι προδικαστικές ενστάσεις απορρίπτονται.

Θα εξετάσουμε στη συνέχεια τις θέσεις του Γενικού Εισαγγελέα για την αντισυνταγματικότητα του υπό Αναφορά Νόμου σε συσχέτισμό με τις περί του αντιθέτου εισηγήσεις της πλευράς της Βουλής. Η κύρια συνισταμένη των θέσεων του Γενικού Εισαγγελέα είναι η παράβαση του *Άρθρου 158.3*, ανωτέρω, ομού με την εισηγήση για παράβαση της αρχής της διάκρισης των εξουσιών. Όπως

διαφαίνεται και από τα περιγράμματα, το **Άρθρο 158.3** είναι το δεσπόζον Άρθρο που στηρίζει την αντισυνταγματικότητα ενώ τα λοιπά εγειρόμενα θέματα είναι περιφερειακής εμβέλειας σε σχέση με το κύριο ζήτημα.

Όπως διατείνεται η ευπαίδευτη εκπρόσωπος του Αιτητή, κατά το χρόνο διορισμού των Δικαστών, του Γενικού Εισαγγελέα και Βοηθού Γενικού Εισαγγελέα, δεν υφίσταντο οι υποχρεώσεις που επιβάλλει ο υπό Αναφορά Νόμος, οι οποίες, κατά την εισήγηση μεταβάλλουν δυσμενώς τους όρους εργοδότησης τους, αφού κατά το χρόνο διορισμού τους αποδέχθηκαν όρους εργοδότησης στους οποίους δεν περιλαμβανόταν τέτοια υποχρέωση υποβολής αιτήματος στην ειδική Επιτροπή. Η μεταβολή αυτή των όρων εργοδότησης, ως επιβάλλει ο υπό Αναφορά Νόμος, θα πρέπει να κριθεί ως αντίθετη με το Άρθρο 158.3 του Συντάγματος, κατά τον ίδιο τρόπο που έχουν κριθεί ως αντισυνταγματικές οι εκ των υστέρων μεταβολές των όρων εργοδότησης των Δικαστών στην υπόθεση **Φυλακτού v. Δημοκρατίας** (ανωτέρω) ως και η αποκοπή του χρέους αναλογικής σύμβασης από τους μισθούς ή

τα συνταξιοδοτικά ωφελήματα των Δικαστών, στην υπόθεση *Παπαδοπούλου ν. Δημοκρατίας, Υπόθεση αρ. 620/2014 ημερ. 19.12.2018.*

Αντίθετα, ο ευπαίδευτος συνήγορος της Καθ' ης η Αίτηση, εισηγήθηκε ότι σύμφωνα με τις πρόνοιες του Άρθρου 158.3 του Συντάγματος, οι «όροι υπηρεσίας» αφορούν την διάρκεια της υπηρεσίας, ως και τα συνταξιοδοτικά δικαιώματα. Ωστόσο, τα μετά τη σύνταξη δικαιώματα ή περιορισμοί για άσκηση άλλου επαγγέλματος, δεν εμπίπτουν στους «όρους υπηρεσίας» των Δικαστών, του Γενικού Εισαγγελέα και Βοηθού Γενικού Εισαγγελέα.

Έχουμε μελετήσει τις εισηγήσεις των δύο πλευρών επί του θέματος. Το ουσιώδες ερώτημα που προκύπτει και στο οποίο καλούμαστε να γνωματεύσουμε, είναι κατά πόσο, στους «όρους υπηρεσίας οποιουδήποτε δικαστού» και κατ' επέκταση του Γενικού Εισαγγελέα και Βοηθού Γενικού Εισαγγελέα,

συμπεριλαμβάνονται τα υπό αναφορά δικαιώματα και/ή περιορισμοί μετά την συνταξιοδότηση τους.

Όπως παρατηρήθηκε στην υπόθεση **Φυλακτού** (ανωτέρω), η χώρα που έχει παρόμοια συνταγματική πρόνοια με το Άρθρο 158.3 του Συντάγματος, είναι οι Ηνωμένες Πολιτείες Αμερικής. Όπως περαιτέρω επισημάνθηκε «η δική μας αντίστοιχη πρόνοια, είναι ευρύτερη της πιο πάνω, αφού δεν περιορίζει την οποιαδήποτε δυσμενή μεταβολή στην περίοδο θητείας των δικαστών, αλλά απαγορεύει οποιαδήποτε δυσμενή μεταχείριση που έπεται του διορισμού οποιουδήποτε δικαστή και, περαιτέρω, καλύπτει και δυσμενή μεταβολή των όρων υπηρεσίας τους, περιλαμβάνοντας, έτσι, και θέματα πέραν της αντιμισθίας.»

Η ευπαίδευτη εκπρόσωπος του Αιτητή, εισηγήθηκε συναφώς, ότι λόγω της συνταγματικής επιταγής για διαφύλαξη των προνοιών του Άρθρου 158.3 του Συντάγματος η Δικαστική εξουσία μπορεί να ρυθμίσει το συγκεκριμένο ζήτημα, ώστε να διασφαλίζεται η ανεξαρτησία της, με τον ίδιο τρόπο που το Δικαστήριο της

Ευρωπαϊκής Ένωσης, έχει ρυθμίσει μέσω του Κώδικα Δεοντολογίας των μελών και πρώην μελών του Δικαστηρίου της Ευρωπαϊκής Ένωσης (Άρθρο 9), τις υποχρεώσεις των μελών που αφυπηρετούν και την επαγγελματική τους δραστηριότητα μετά το πέρας της θητείας τους.

Δεν υπάρχει αμφιβολία πως οτιδήποτε άπτεται θέματος αντιμισθίας, συντάξεως, ωφελήματος ή οποιουδήποτε συναφούς ζητήματος της Συνθήκης, εντάσσεται εννοιολογικά στην εργασιακή σχέση ως όρος απασχόλησης των Δικαστών και δεν θα μπορούσε να μεταβληθεί επί το δυσμενέστερο. Αυτό θα έπληττε άμεσα τη σαφή διατύπωση του **Άρθρου 158.3** που σκοπό έχει βεβαίως τη διαφύλαξη και διασφάλιση της δικαστικής ανεξαρτησίας από έξωθεν παρεμβάσεις, οι οποίες θα έτειναν να πλήξουν τη δυνατότητα του Δικαστή να εργάζεται απερίσπαστα και με αφοσίωση με τους όρους εκείνους που γνώριζε και γνωρίζει κατά πάντα χρόνο. Επανατονίζουμε πως ο δεδομένος σκοπός των προνοιών του **Άρθρου 158.3**, είναι η ανάγκη διαφύλαξης της ανεξαρτησίας και αμεροληψίας της δικαστικής εξουσίας, ως θέμα

ύψιστης σημασίας δημοσίου συμφέροντος και άρρηκτα συνδεδεμένης με την ύπαρξη και λειτουργία της δικαστικής εξουσίας σε Κράτος Δικαίου. (Βλ. **Φυλακτού**, ανωτέρω).

Όταν στη Πολωνία επιχειρήθηκε να μεταβληθεί το όριο ηλικίας συνταξιοδότησεως των Δικαστών του Ανωτάτου Δικαστηρίου – όχι μόνο με μείωση του χρόνου, αλλά και με το συσχετισμό της δυνατότητας ενός Δικαστή να συνεχίζει την εργασία του με τη συγκατάθεση του Προέδρου της χώρας – η Ευρωπαϊκή Επιτροπή ζήτησε από το ΔΕΕ να διαπιστώσει κατά πόσο υπήρξε παραβίαση της Συνθήκης και του Χάρτη. Αποφασίστηκε πως υπήρξε παραβίαση. Πρόκειται για την απόφαση ημερομηνίας **24.6.2019**, **Ευρωπαϊκή Επιτροπή v. Πολωνίας, C-619/18**. Σκόπιμο είναι να δώσουμε μέρος της αιτιολογίας του Δικαστηρίου:

«71 Η απαίτηση περί ανεξαρτησίας των δικαστηρίων της οποίας την τήρηση οφείλουν να διασφαλίζουν τα κράτη μέλη, βάσει του άρθρου 19, παράγραφος 1, δεύτερο εδάφιο, ΣΕΕ, και όπως προκύπτει από τις σκέψεις 42 έως 59 της παρούσας αποφάσεως, όσον αφορά τα εθνικά δικαστήρια που, όπως το Sąd Najwyższy (Ανώτατο Δικαστήριο), καλούνται να αποφαινούνται επί ζητημάτων αποτομένων της

ερμηνείας και της εφαρμογής του δικαίου της Ένωσης, περιλαμβάνει δύο πτυχές.

72 Η πρώτη, εξωτερική, πτυχή προϋποθέτει ότι το σχετικό όργανο ασκεί τα καθήκοντά του με πλήρη αυτονομία, χωρίς να υπόκειται σε οποιαδήποτε ιεραρχική σχέση ή σχέση υπαγωγής έναντι οποιουδήποτε φορέα και χωρίς να λαμβάνει εντολές ή οδηγίες οποιασδήποτε προελεύσεως και ότι, ως εκ τούτου, προστατεύεται από εξωτερικές παρεμβάσεις ή πιέσεις οι οποίες θα μπορούσαν να θίξουν την ανεξάρτητη κρίση των μελών του και να επηρεάσουν τις αποφάσεις τους (απόφαση της 27ης Φεβρουαρίου 2018, *Associação Sindical dos Juizes Portugueses*, C-64/16, EU:C:2018:117, σκέψη 44 και εκεί μνημονευόμενη νομολογία).

73 Η δεύτερη πτυχή, εσωτερικής φύσεως, είναι παρεμφερής προς την έννοια της αμεροληψίας και συναρτάται προς την τήρηση ίσων αποστάσεων ως προς τους διαδίκους και τα αντιπαρατιθέμενα συμφέροντά τους σε σχέση με το αντικείμενο της διαφοράς. Η πτυχή αυτή επιτάσσει την τήρηση αντικειμενικότητας και την απουσία κάθε συμφέροντος ως προς την επίλυση της διαφοράς πέραν της αυστηρής εφαρμογής των κανόνων δικαίου [απόφαση της 25ης Ιουλίου 2018, *Minister for Justice and Equality (Πλημμέλειες του δικαστικού συστήματος)*, C-216/18 PPU, EU:C:2018:586, σκέψη 65 και εκεί μνημονευόμενη νομολογία].

74 Οι εγγυήσεις αυτές περί ανεξαρτησίας και αμεροληψίας απαιτούν την ύπαρξη κανόνων, ιδίως όσον αφορά τη σύνθεση του οργάνου, τον διορισμό των μελών του, τη διάρκεια της θητείας τους και τους λόγους εξαιρέσεως ή παύσεώς τους, ώστε οι πολίτες να μην έχουν καμία εύλογη αμφιβολία ως προς τη στεγανότητα του εν λόγω οργάνου έναντι των εξωτερικών στοιχείων και ως προς την ουδετερότητά του έναντι των αντιπαρατιθέμενων συμφερόντων [αποφάσεις της 19ης Σεπτεμβρίου 2006, *Wilson*, C-506/04, EU:C:2006:587, σκέψη 53 και εκεί

μνημονευόμενη νομολογία, και της 25ης Ιουλίου 2018, Minister for Justice and Equality (Πλημμέλειες του δικαστικού συστήματος), C-216/18 PPU, EU:C:2018:586, σκέψη 66 και εκεί μνημονευόμενη νομολογία].

75 Ειδικότερα, η απαραίτητη αυτή ελευθερία των δικαστών από κάθε είδους εξωτερικές παρεμβάσεις ή πιέσεις επιτάσσει, όπως έχει επανειλημμένα υπενθυμίσει το Δικαστήριο, ορισμένες εγγυήσεις για την προστασία των προσώπων στα οποία έχει ανατεθεί το δικαιοδοτικό έργο, όπως είναι η ισοβιότητα [πρβλ. απόφαση της 25ης Ιουλίου 2018, Minister for Justice and Equality (Πλημμέλειες του δικαστικού συστήματος), C-216/18 PPU, EU:C:2018:586, σκέψη 64 και εκεί μνημονευόμενη νομολογία].

76 Η αρχή της ισοβιότητας επιτάσσει, ιδίως, να έχουν οι δικαστές τη δυνατότητα να παραμένουν στη θέση τους ενόσω δεν έχουν συμπληρώσει το υποχρεωτικό όριο ηλικίας συνταξιοδότησεως ή έως τη λήξη της θητείας τους οσάκις αυτή έχει ορισμένη χρονική διάρκεια. Η εν λόγω αρχή, χωρίς να έχει εντελώς απόλυτο χαρακτήρα, επιδέχεται εξαιρέσεις μόνον εφόσον το δικαιολογούν θεμιτοί και επιτακτικοί λόγοι, τηρουμένης της αρχής της αναλογικότητας. Ως εκ τούτου, είναι κοινώς παραδεκτό ότι οι δικαστές μπορούν να παυθούν από τα καθήκοντά τους εφόσον κριθεί ότι είναι ακατάλληλοι για την άσκησή τους λόγω αδυναμίας ή σοβαρού παραπτώματος, τηρουμένων των προσηκουσών διαδικασιών.

77 Ως προς το τελευταίο αυτό ζήτημα, από τη νομολογία του Δικαστηρίου προκύπτει, ακριβέστερα, ότι η απαίτηση περί ανεξαρτησίας επιτάσσει οι κανόνες που διέπουν το πειθαρχικό καθεστώς και, ως εκ τούτου, ενδεχόμενη παύση εκείνων στους οποίους έχει ανατεθεί δικαιοδοτικό έργο να περιβάλλονται τις αναγκαίες εγγυήσεις, ώστε να αποτρέπεται κάθε κίνδυνος χρήσεως αυτού του καθεστώτος ως συστήματος πολιτικού ελέγχου του περιεχομένου των δικαστικών αποφάσεων. Συνεπώς, η θέσπιση κανόνων οι οποίοι καθορίζουν, ιδίως, τόσο τις συμπεριφορές που

συνιστούν πειθαρχικά αδικήματα όσο και τις εφαρμοστέες επ' αυτών κυρώσεις, προβλέπουν την παρέμβαση ανεξάρτητου οργάνου βάσει διαδικασίας που εγγυάται πλήρως τα δικαιώματα τα οποία κατοχυρώνονται στα άρθρα 47 και 48 του Χάρτη, ιδίως τα δικαιώματα άμυνας, και παρέχουν τη δυνατότητα προσβολής των αποφάσεων των πειθαρχικών οργάνων ενώπιον των δικαστηρίων αποτελεί σύνολο ουσιωδών εγγυήσεων για τη διαφύλαξη της ανεξαρτησίας της δικαστικής εξουσίας [απόφαση της 25ης Ιουλίου 2018, Minister for Justice and Equality (Πλημμέλειες του δικαστικού συστήματος), C-216/18 PPU, EU:C:2018:586, σκέψη 67].

78 Εν προκειμένω, διαπιστώνεται ότι η επίμαχη μεταρρύθμιση, η οποία προβλέπει την εφαρμογή του μέτρου περί μειώσεως του ορίου ηλικίας συνταξιοδοτήσεως των δικαστών του Sąd Najwyższy (Ανωτάτου Δικαστηρίου) στους δικαστές που ήδη υπηρετούν στο δικαστήριο αυτό, έχει ως συνέπεια την πρόωρη παύση της ασκήσεως των δικαιοδοτικών καθηκόντων τους και δύναται, ως εκ τούτου, να προκαλέσει εύλογες ανησυχίες όσον αφορά την τήρηση της αρχής της ισοβιότητας των δικαστών».

(Βλ. επίσης από νομολογία του *Ευρωπαϊκού Δικαστηρίου Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων (ECtHR)*, *Ramos Nunes de Carvalho e Sá v. Portugal*, 6. 11. 2018, para 144; *Guðmundur Andri Ástráðsson v. Iceland* ([GC], no. 26374/18, 1. 12. 2020; *Xero Flor w Polsce v. Poland*, 7.5.2021 – 4907/18, para 243-251; *Case of Grzeda v. Poland* (GC) No. 43572/18, 15.3.2022, και νομολογία του *Δικαστηρίου της Ευρωπαϊκής Ένωσης (CJEU)*, *ASdJP v. Tribunal de Contas* 27.2.2018 – C 64/16, paras 42-45; *A.K. v. Krajowa Rada Sadownicta*, 19.11.2019, - C 585/18, C-624/18, C-625/18, paras 120-123, 133-134; *VQ v. Land Hessen*, 9.7.2020 – C2727/19, para 54; *Repubblika Il-Prim Ministru v. WY*, 20.4.2021 – C-896/19 paras 53, 57 paras 61-64; *C-83/19 and others* 18.5.2021).

Στην παρούσα περίπτωση ο υπό Αναφορά Νόμος δεν αλλοιώνει κανένα από τους όρους αυτούς καθ'εαυτούς της υπηρεσίας των Δικαστών, ούτε πλήττει οποιεσδήποτε από τις αρχές που εγγενώς ανήκουν στο λειτούργημα του Δικαστή, όπως αυτή της ανεξαρτησίας, της αμεροληψίας και της ισοβιότητας, όπως αναλύθηκε στην πιο πάνω υπόθεση του ΔΕΕ και γενικότερα στη νομολογία.

Αντιθέτως, θα λέγαμε πως δημιουργεί, ένα πρόσθετο εχέγγυο προς την περαιτέρω διασφάλιση της δικαστικής ακεραιότητας, η οποία αποτελεί σύμφυτη αξία του δικαστικού λειτουργήματος. Συνάδει δε με τη δικαστική δεοντολογία η οποία συμπεριλαμβάνει και τους αφυπηρητήσαντες δικαστές ως υποκείμενους στην ισχύ της.

Ακριβώς, το επίμαχο Άρθρο, ομού με τα λοιπά εκ της Συνθήκης και του Χάρτη, καθώς και η καλώς εδραιωμένη αρχή της διάκρισης των εξουσιών, καθιερώνουν απαγόρευση δυσμενούς μεταβολής

όρων υπηρεσίας Δικαστών, μετά το διορισμό τους – όπως κατ’αναλογία «η ρήτρα απαγόρευσης μείωσης της αντιμισθίας» “compensation clause”, του αμερικάνικου δικαστικού συστήματος – ώστε να διασφαλίζουν την ανεξαρτησία των Δικαστών από οποιοσδήποτε παρεμβάσεις τέτοιας μορφής είτε της εκτελεστικής είτε της νομοθετικής εξουσίας.

Το ίδιο ισχύει βεβαίως και για την ένταξη του Γενικού Εισαγγελέα και Βοηθού Γενικού Εισαγγελέα στις σχετικές πρόνοιες.

Ακόμη, θα προσθέταμε πως η ίδια η λέξη «αφυπηρετήσαντες» σημαίνει αποχώρηση από την Υπηρεσία, οπότε δεν δυνάμεθα να ομιλούμε πλέον για όρο Υπηρεσίας. Τούτο διακρίνεται από τα συνταξιοδοτικά ή συναφή ωφελήματα για τα οποία, το δικαίωμα δομείται σταδιακά καθόλη τη διάρκεια της υπηρεσίας, και ο δικαιούχος το ασκεί κατά την αφυπηρέτηση. Υπό αυτή την έννοια, είναι συνεπώς «όρος απασχόλησης», που προστατεύεται από

την απαγορευτική διάταξη του **Άρθρου 158.3**. Κάτι τέτοιο δεν υφίσταται για το επίμαχο θέμα.

Ελέχθη από την πλευρά του Αιτητή πως η αλλαγή που επιχειρείται θα έπρεπε να γίνει με κανόνες δεοντολογίας, όπως έγινε με το Δικαστήριο της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Η επιλογή αυτή δεν καθιστά το Νόμο αντισυνταγματικό. Άλλωστε υφίσταται, ήδη, μια υποχρέωση που αφορά αφυπηρητήσαντες Δικαστές και η υποχρέωση αυτή πηγάζει επίσης από το Νόμο. Πρόκειται για το **Άρθρο 12 του περί Δικηγόρων Νόμου, Κεφ.2**, το οποίο ορίζει ως εξής:

12. Ανεξάρτητα από οποιαδήποτε διάταξη που περιέχεται στο άρθρο 8, κανένα πρόσωπο το οποίο κατέχει δικαστικό λειτούργημα, το οποίο αποχωρεί ή αφυπηρετεί της υπηρεσίας της Δημοκρατίας από το λειτούργημα αυτό, δε θα δικαιούται να εμφανίζεται ως δικηγόρος ενώπιον οποιουδήποτε δικαστηρίου για περίοδο ενός έτους μετά την αποχώρηση ή αφυπηρέτηση του από την υπηρεσία αυτή.

Ενόψει των προαναφερομένων, γνωματεύουμε ότι ο υπό Αναφορά Νόμος δεν είναι αντίθετος ή ασύμφωνος με τα προαναφερόμενα Άρθρα του Συντάγματος ή της Συνθήκης ή του Χάρτη ή την αρχή της

Διάκρισης των Εξουσιών, όπως ετέθη. Συνεπώς, δύναται να εκδοθεί.

Η παρούσα Γνωμάτευση κοινοποιείται, σύμφωνα με το **Άρθρο 140.2 του Συντάγματος**, στον Πρόεδρο της Δημοκρατίας και στη Βουλή των Αντιπροσώπων.

ΛΙΑΤΣΟΣ, Π.,

ΣΤΑΜΑΤΙΟΥ, Δ.

ΓΙΑΣΕΜΗΣ, Δ.

ΟΙΚΟΝΟΜΟΥ, Δ.

ΨΑΡΑ-ΜΙΛΤΙΑΔΟΥ, Δ.

ΜΑΛΑΧΤΟΣ, Δ.

ΣΩΚΡΑΤΟΥΣ, Δ.

ΔΗΜΗΤΡΙΑΔΟΥ-ΑΝΔΡΕΟΥ, Δ.

ΙΩΑΝΝΙΔΗΣ, Δ.

ΣΑΝΤΗΣ, Δ.

ΧΑΤΖΗΓΙΑΝΝΗ, Δ.

